

Sygn. akt I ACa 225/12

Sygn. akt I ACa 225/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Ewa Kaniok

Sędzia SA Sławomir Czopiński

Sędzia SO (del.) Jacek Sadowski (spr.)

Protokolant st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa A. F.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 5 grudnia 2011 r.

sygn. akt I C 647/11

1. oddala apelację;

2. zasądza od A. F. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2,700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą.

Sygn. akt I ACa 225/12

UZASADNIENIE

Powódka A. F. wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa-Ministra Skarbu Państwa – kwoty 90.432,05 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 12 maja 2011 r. do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za nienależyte wykonanie zobowiązania. Powódka wskazała, że była właścicielem 18.366 akcji (...) SA w K.. Zawarła ze Skarbem Państwa umowę zamiany posiadanych akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki (...) SA w K. (spółki konsolidującej). W wyniku wykonania tej umowy powódka otrzymała jedynie zredukowaną liczbę akcji spółki konsolidującej w zamian za wszystkie posiadane akcje spółki konsolidowanej. Zdaniem powódki nie odpowiada to zasadzie ekwiwalentności świadczeń i stanowi nienależyte wykonanie przez pozwanego zobowiązania ustawowego. Jako podstawę odpowiedzialności pozwanego wskazała art. 471 kc.

Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa w całości kwestionując fakt nienależytego wykonania zobowiązania na skutek zawarcia z powódką umowy zamiany.

Wyrokiem z dnia 5 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniesione w tej sprawie powództwo i zasądził od A. F. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Podstawą wydanego wyroku były następujące ustalenia faktyczne i oceny prawne sądu pierwszej instancji.

Powódka A. F. w dniu 4 lipca 2008 r. złożyła oświadczenie o zamiarze zamiany posiadanych 18.366 akcji (...) SA na akcje (...) SA dołączając imienne zaświadczenia depozytowe. W dniu 23 grudnia 2009 r. strony zawarły umowę zamiany 18.366 akcji spółki konsolidowanej należących do A. F. na 818.790 akcji spółki konsolidującej należących do Skarbu Państwa. Jak wskazał sąd okręgowy, zawarta przez strony umowa znajdowała oparcie w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego. Zgodnie z art. 5 tej ustawy, uprawnieni pracownicy konsolidowanych spółek oraz uprawnieni akcjonariusze mogli skorzystać z prawa zamiany posiadanych akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej, o ile złożyli stosowne oświadczenie. Przed zmianą ustawy, która weszła w życie w dniu 2 lutego 2009 r. przepis ten stanowił, że uprawnieni akcjonariusze mogą skorzystać z prawa zamiany posiadanych akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej, o ile złożą pisemne oświadczenie o zamiarze dokonania takiej zamiany. Po zmianie ustawy z dnia 7 września 2007 r., zgodnie z nowym brzmieniem art. 5 ustawy, uprawnieni pracownicy spółek konsolidowanych oraz uprawnieni akcjonariusze mogą skorzystać z prawa zamiany posiadanych akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej, o ile złożą pisemne oświadczenie o zamiarze dokonania zamiany wszystkich posiadanych akcji. Natomiast w art. 8 ustawy konsolidacyjnej przewidziano, że minister właściwy do spraw Skarbu Państwa określi w rozporządzeniu sposób określenia liczby akcji spółki konsolidującej przeznaczonych do zamiany. W rozporządzeniu z dnia 19 lutego 2008 r. Minister Skarbu Państwa określił wzór, z którego wynikała liczba akcji spółki konsolidującej przeznaczonych do udostępnienia uprawnionym akcjonariuszom w zamian za akcje spółki konsolidowanej. Jednocześnie w rozporządzeniu wskazano, iż w przypadku gdy suma udostępnianych akcji spółki konsolidującej mogłaby przekroczyć wysokość określoną w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 2007 r., tj. 15 % liczby akcji objętych przez Skarb Państwa w spółce konsolidującej w zamian za wniesione akcje spółki konsolidowanej, nastąpi proporcjonalna redukcja liczby akcji spółki konsolidującej udostępnianych w zamian za akcje spółek konsolidowanych. Akcje spółki konsolidującej miały zostać przydzielone zgodnie z zasadą proporcjonalnej redukcji. Taka sytuacja miała miejsce w przypadku umowy zawartej przez powódkę. Jak wskazał sąd okręgowy, powyższe przepisy regulujące proces zamiany akcji są jasne i nie nastrożają trudności interpretacyjnych. Ustawodawca nie przewidział możliwości redukcji akcji przedstawionych przez akcjonariusza do zamiany. Redukcja przewidziana w rozporządzeniu jest konsekwencją ustawowego ograniczenia możliwości zamiany akcji spółki konsolidującej. Ma ona charakter redukcji jednostronnej. Jak podkreślił sąd pierwszej instancji, wobec jasnych przepisów przy ich wykładni językowej nie jest zasadne szerokie odwoływanie się przez stronę powodową do reguł wykładni systemowej. Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 września 2007 r., uprawnieni akcjonariusze mieli prawo do zamiany akcji, o ile złożyli pisemne oświadczenie o zamiarze dokonania zamiany wszystkich akcji posiadanych akcji. Skoro więc ustawodawca nie przewidział możliwości redukcji akcji obu spółek, lecz wyraźnie zaznaczył redukcję tylko po jednej stronie, nie można domniemywać takiej intencji ustawodawcy. Twierdzenie strony powodowej o istnieniu obowiązku dokonania dwustronnej redukcji liczby akcji przedstawianych do zamiany nie znajduje, w ocenie sądu okręgowego, oparcia w powołanych przepisach. Ponadto sąd okręgowy wskazał, że zawarta przez strony umowa nie pozostaje w sprzeczności z istotą umowy zamiany i zasadą ekwiwalentności świadczeń. Ekwiwalentność zamiany, podobnie jak ma to miejsce przy umowie sprzedaży, ma wymiar subiektywny. Jak podkreślił przy tym sąd pierwszej instancji, obie strony umowy znały mechanizm zamiany wskazany w rozporządzeniu. Obie strony dobrowolnie przystąpiły do umowy. W efekcie niezasadne są zarzuty strony powodowej odnoszące się do argumentów natury konstytucyjnej. Powódka nie została pozbawiona prawa własności, nie została również naruszona zasada równości wobec prawa. Zawarta umowa została wykonana zgodnie z wolą stron, zaś jej zawarcie stanowiło zarazem akceptację przez strony warunków zamiany, która

dopuszczała redukcję liczby akcji spółki konsolidującej. W efekcie nie można zarzucić stronie pozwanej nienależytego wykonania zobowiązania. Tym samym bezzasadne jest powództwo odszkodowawcze oparte na art. 471 k.c.

Apelację od wydanego wyroku wniosła strona powodowa zaskarżając go w całości i wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie wniesionego w tej sprawie powództwa, a w razie uwzględnienia zarzutu nierozpoznania istoty sprawy – uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W apelacji zawarte zostały następujące zarzuty:

1. nierozpoznanie istoty sprawy, będące konsekwencją błędnego uznania rzekomej "jasności" przepisów ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego oraz rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie sposobu określenia liczby akcji spółki konsolidującej podlegających zamianie i trybu dokonywania zamiany akcji lub prawa do akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej, a także uznania, że wystarczające jest dokonanie wykładni przepisów powyższych aktów prawnych dotyczących zamiany akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej przy zastosowaniu wykładni językowej, z całkowitym pominięciem reguł wykładni systemowej i funkcjonalnej, mających istotne znaczenie dla prawidłowej wykładni tych przepisów, co skutkowało całkowitym brakiem rozpoznania i oceny przez sąd pierwszej instancji przytoczonych przez powódkę argumentów prawnych (także tych, które wymierzone były przeciw tezie o literalnej jasności przepisów i jednoznaczności wniosku o jednostronnym charakterze redukcji liczby akcji podlegających zamianie w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego) zmierzających do prawidłowej wykładni tych przepisów;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego:

a) art. 3 ust. 3, art. 5 ust. 1 oraz art. 8 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego, a także § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie sposobu określenia liczby akcji spółki konsolidującej podlegających zamianie i trybu dokonywania zamiany akcji lub prawa do akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej w zw. z art. 21 ust. 1, art. 32 oraz art. 64 Konstytucji RP - poprzez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że wskazane przepisy dopuszczają jedynie „jednostronną” redukcję liczby akcji spółki konsolidującej przy zawieraniu umów zamiany w trybie art. 5 ust. 1 powołanej wyżej ustawy, nie przewidując jednocześnie redukcji liczby akcji spółki konsolidowanej, a będącą skutkiem ograniczenia się przez sąd pierwszej instancji przy wykładni tych przepisów wyłącznie do reguł wykładni językowej, przy jednoczesnym nieprawidłowym zastosowaniu reguł tej wykładni, a ponadto z pominięciem reguł wykładni systemowej i funkcjonalnej, w tym w szczególności reguły nakazującej wykładnię przepisów prawa w zgodzie z Konstytucją RP;

b) art. 8 i art. 9 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego oraz § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie sposobu określenia liczby akcji spółki konsolidującej podlegających zamianie i trybu dokonywania zamiany akcji lub prawa do akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej - poprzez pominięcie treści tych przepisów przy wykładni postanowień wskazanej ustawy oraz przepisów rozporządzenia wskazanego w pkt a) powyżej, a w konsekwencji błędne uznanie, że ekwiwalentność świadczeń w umowie zamiany akcji zawieranej w trybie art. 5 ust. 1 powołanej wyżej ustawy ma być rozumiana w sposób subiektywny, oderwany od wartości akcji podlegających zamianie ustalonej dla potrzeb przeprowadzenia konsolidacji spółek z sektora elektroenergetycznego zgodnie z postanowieniami powołanej wyżej ustawy;

c) § 18 ust. 3 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie sposobu określenia liczby akcji spółki konsolidującej podlegających zamianie i trybu dokonywania zamiany akcji lub prawa do akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej - poprzez pominięcie tego przepisu przy wykładni postanowień tego rozporządzenia oraz ustawy powołanej w pkt a) powyżej, a w konsekwencji błędną wykładnię postanowień art. 3 ust. 1, art. 5 ust. 1 oraz art. 8 ustawy powołanej w pkt a) powyżej oraz § 2 ust. 3 wskazanego wyżej rozporządzenia,

skutkującą błędnym uznaniem, że wskazane przepisy przewidują przy zamianie akcji dokonywanej w trybie art. 5 ust. 1 wskazanej ustawy jedynie jednostronną redukcję liczby akcji spółki konsolidującej, nie przewidując jednoczesnej proporcjonalnej redukcji liczby akcji spółki konsolidowanej przedstawianych do zamiany przez uprawnionego akcjonariusza;

d) art. 353¹ kc przez błędną jego wykładnię, polegającą na błędnym uznaniu, że wynikająca z tego przepisu zasada swobody umów pozwalała Ministrowi Skarbu Państwa na ukształtowanie treści umowy zamiany zawartej z powódką w trybie art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego w sposób dowolny, nie respektujący zasad zamiany akcji wynikających z prawidłowej wykładni przepisów wskazanej ustawy oraz rozporządzenia wskazanego wyżej w pkt a);

e) art. 471 kc w zw. z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego - poprzez jego niezastosowanie, w sytuacji, gdy doszło do nienależytego wykonania przez Ministra Skarbu Państwa zobowiązania wynikającego z art. 5 ust. 1 powołanej ustawy i pozostałe przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa z tego tytułu zostały w niniejszej sprawie spełnione;

3. naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy:

a) art. 227 oraz art. 233 § 1 kpc, poprzez oddalenie wniosku powódki o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania powódki na okoliczności związane z zawarciem z Ministrem Skarbu Państwa umowy zamiany akcji, w tym w szczególności na okoliczność braku zgody powódki na warunki umowy zamiany zaproponowane przez Ministra Skarbu Państwa oraz na okoliczność przyczyn, dla których powódka, pomimo powyższych zastrzeżeń, zdecydowała się na zawarcie umowy zamiany akcji na warunkach narzuconych przez Skarb Państwa, które to okoliczności miały istotne znaczenie dla ustalenia okoliczności faktycznych koniecznych dla prawidłowego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy;

b) art. 227 oraz art. 233 § 1 w zw. z art. 278 § 1 kpc, poprzez oddalenie wniosku powódki o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu wyceny przedsiębiorstw na okoliczność wartości akcji (...) S.A., a tym samym na okoliczność szkody poniesionej przez powódkę na skutek nienależytego wykonania zobowiązania przez Ministra Skarbu Państwa, która to okoliczność miała istotne znaczenie dla ustalenia okoliczności faktycznych koniecznych dla prawidłowego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy;

c) art. 328 § 2 kpc, poprzez zaniechanie uzasadnienia wydanego wyroku w sposób wynikający z tego przepisu, skutkujące tym, że w uzasadnieniu wyroku w zasadzie całkowicie brakuje uzasadnienia prawnego, a tym samym rzeczowa polemika z zaskarżonym wyrokiem jest niemożliwa, co istotnie utrudnia powódcie obronę jej interesów.

Rozpoznając sprawę w granicach zaskarżenia sąd apelacyjny zważył, co następuje.

Jak wynika z uzasadnienia pozwu, rozważania w tym zakresie w znacznej części powtórzone zostały zresztą w złożonej apelacji, powódka dochodzi w tej sprawie od Skarbu Państwa odszkodowania z tytułu nienależytego wykonania zobowiązania do dokonania zamiany akcji, wynikającego z art. 5 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego (Dz.U. nr 191, poz. 1367 ze zm.) - dalej również jako ustawa konsolidacyjna. Podstawę prawną roszczenia stanowi art. 471 k.c. Podstawę faktyczną powództwa stanowi fakt zawarcia przez powódkę z pozwanym, reprezentowanym przez Ministra Skarbu Państwa, umowy zamiany akcji z dnia 23 grudnia 2009 r., na mocy której powódka w zamian za 18.366 akcji spółki (...) Spółka Akcyjna w K. (spółka konsolidowana) nabyła 818.790 akcji spółki (...) S.A. z siedzibą w K. (spółka konsolidacyjna). Poniesiona przez powódkę szkoda polega na tym, że na skutek zawarcia i wykonania umowy zamiany z dnia 23 grudnia 2009 r. powódka nie uzyskała ekwiwalentnego świadczenia.

Przy tak sprecyzowanej podstawie faktycznej powództwa i dookreślającej ją podstawie prawnej, roszczenie powódki podlega rozpoznaniu na gruncie reżimu odpowiedzialności kontraktowej. Zgodnie z art. 471 k.c. dłużnik zobowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności

nie ponosi. W świetle tego przepisu, a także dalszych norm odnoszących się do odpowiedzialności ex contractu, zasadniczymi przesłankami tej odpowiedzialności są:

- niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania przez dłużnika;
- powstanie szkody po stronie wierzyciela;
- istnienie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy faktem nienależytego wykonania lub niewykonania zobowiązania przez dłużnika a zaistniałą po stronie wierzyciela szkodą.

Ponadto zgodnie z art. 471 k.c. dłużnik ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą tylko wówczas, jeśli niewykonania lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które ponosi on odpowiedzialność. Przy czym art. 472 k.c. precyzuje, że zasadą jest odpowiedzialność dłużnika za niezachowanie należytej staranności przy wykonywaniu zobowiązania.

Podzielić należy stanowisko sądu pierwszej instancji, że w rozpoznawanej sprawie przesłanki odpowiedzialności kontraktowej pozwanego nie zostały wypełnione, co uzasadniało oddalenie wniesionego powództwa. Jednakże poczynione w tym zakresie wywody przez sąd okręgowy wymagają istotnego uzupełnienia. Tym samym zasadny jest częściowo zawarty w apelacji zarzut naruszenie przez sąd okręgowy art. 328 § 2 k.p.c. Występujące w uzasadnieniu sądu okręgowego pewne uchybienia nie stanowią jednak tego rodzaju uchybień, które mogły mieć wpływ na wynik sprawy, w szczególności jeśli zważyć, że wynik ten ostatecznie w ocenie sądu apelacyjnego odpowiada prawu. W efekcie podniesiony w tym zakresie w apelacji zarzut nie może być uznany za skuteczny. Niezasadne są przy tym wywody skarżącego, że sposób sporządzenia uzasadnienia przez sąd pierwszej instancji ograniczył prawo skarżącego do obrony jego praw. Brak bowiem w tym wypadku jakiegokolwiek relacji kauzalnej pomiędzy treścią uzasadnienia sporządzonego przez sąd pierwszej instancji a możliwością działania w procesie strony powodowej.

Skarżący, obszernie odwołując się do poglądów wyrażonych w orzecznictwie Sądu Najwyższego, wywodzi, że pomiędzy powódką a Skarbem Państwa istniał stosunek zobowiązaniowy, na mocy którego Skarb Państwa zobowiązany był dokonać zamiany posiadanych przez powódkę akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidacyjnej. Warunki tej zamiany określała ustawa z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie sposobu określenia liczby akcji spółki konsolidującej podlegających zamianie i trybu dokonywania zamiany akcji lub prawa do akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej (Dz.U. nr 41, poz. 250 ze zm.). Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy konsolidacyjnej, uprawnieni pracownicy spółek konsolidowanych oraz uprawnieni akcjonariusze mogą skorzystać z prawa zamiany posiadanych akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej, o ile złożą pisemne oświadczenie o zamiarze dokonania zamiany wszystkich posiadanych akcji. Jednocześnie art. 3 ust. 3 tej ustawy wprowadzał w tym zakresie ograniczenie (redukcję) wskazując, że suma akcji spółki konsolidującej udostępnionych uprawnionym pracownikom spółek konsolidowanych i ich spadkobiercom oraz uprawnionym akcjonariuszom, na zasadach określonych w ustawie, nie może przekroczyć 15 % liczby akcji objętych przez Skarb Państwa w spółce konsolidującej w zamian za wniesione akcje spółki konsolidowanej. Powódka, zgodnie z postanowieniami ustawy konsolidacyjnej, w dniu 4 lipca 2008 r. złożyła oświadczenie o zamiarze zamiany wszystkich posiadanych przez nią akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej (kopia oświadczenia: k. 83-84). W dniu 23 grudnia 2009 r. powódka zawarła ze Skarbem Państwa umowę zamiany, na mocy której w zamian za 18.366 akcji spółki konsolidowanej otrzymała 818.790 akcji spółki konsolidującej. W ocenie skarżącego umowa zamiany zawarta przez powódkę była dla niej niekorzystna, gdyż biorąc pod uwagę wartość akcji spółek konsolidowanej i konsolidacyjnej, liczba akcji spółki konsolidowanej przekazanych przez powódkę Skarbowi Państwa w drodze zamiany nie odpowiadała liczbie otrzymanych przez nią akcji spółki konsolidacyjnej. Jak wskazuje skarżący, „powódka poniosła szkodę w postaci wartości tej liczby akcji spółki konsolidowanej, które zostały przez powódkę przedstawione do zamiany, za które powódka nie uzyskała ekwiwalentnego świadczenia, a to wobec dokonanej jednostronnej redukcji liczby akcji spółki konsolidującej i przedstawienie przez Skarb Państwa do zamiany tej zredukowanej liczby akcji spółki konsolidującej” (uzasadnienie

apelacji – s. 9). Powódka w tej sprawie dochodzi kwoty odszkodowania w wysokości 90.432,05 zł , stanowiącej równowartość 2.165 akcji spółki konsolidowanej, które były przedmiotem umowy zamiany, a w ocenie powódki nie powinny tej zamianie podlegać. Tak określona szkoda, jako podstawa odpowiedzialności Skarbu Państwa z tytułu nienależytego wykonania obowiązków ustawowych, budzi zasadnicze wątpliwości.

Wprawdzie pojęcie szkody nie zostało zdefiniowane w kodeksie cywilnym, jednakże próby doprecyzowania tego pojęcia, a więc ustalenia pojęcia szkody prawnie relewantnej na gruncie prawa cywilnego podejmowane były zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie. W szczególności w tym kontekście wskazuje się, że jednym z wyznaczników prawnego pojęcia szkody jest kwalifikowanie jej jako uszczerbku powstającego w majątku poszkodowanego wbrew jego woli, czy też uszczerbku polegającego na naruszeniu autonomii poszkodowanego (zob. zamiast wielu: M. Kaliński, *Szkoda na mieniu i jej naprawienie*, Warszawa 2008, s. 178-182 i wskazana tam literatura). W ten właśnie sposób pojęcie szkody określone zostało w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2007 r., V CSK 423/06, w którym wskazano, że pojęciem szkody nie można obejmować takiego uszczerbku, który jest skutkiem celowych i świadomych czynności poszkodowanego, choćby były one niezgodne z zasadami racjonalnego działania. Nie można więc kwalifikować jako szkody podlegającej naprawieniu na gruncie prawa cywilnego spełnienia przez stronę świadczenia w wykonaniu niekorzystnej umowy. Taka właśnie sytuacja występuje w rozpoznawanej sprawie. Powódka uważa, że w wykonaniu umowy zamiany świadczyła zbyt dużo – przekazane przez nią 2.165 akcji spółki konsolidowanej, nie pozostawało, zdaniem skarżącej, w relacji ekwiwalentności ze świadczeniem drugiej strony umowy. W efekcie skarżąca domaga się obecnie zapłaty przez pozwanego tytułem odszkodowania kwoty odpowiadającej wartości części spełnionego przez nią świadczenia. Podkreślić należy przy tym, że świadczenie to zostało przez skarżącą spełnione dobrowolnie, w ramach przysługującej jej autonomii woli. Skarżąca nie działała w tym zakresie w warunkach przymusu, nie istniał żaden prawny, bądź ekonomiczny przymus zawarcia umowy zamiany w kształcie zaoferowanym przez Skarb Państwa. Niezawarcie umowy nie łączyło się z ryzykiem utraty posiadanych przez powódkę akcji spółki konsolidowanej. Warunki umowy zamiany znane były skarżącej przed jej zawarciem. W efekcie skarżąca stanęła przed wyborem – albo zachować posiadany przez nią pakiet 18.366 akcji spółki konsolidowanej albo wymienić ten pakiet na 818.790 akcji spółki konsolidującej. Dokonany przez skarżącą wybór i wynikające z niego konsekwencje ekonomiczne nie mogą być obecnie przypisane pozwanemu jako działania bezprawne skutkujące powstaniem odpowiedzialności odszkodowawczej zarówno na płaszczyźnie odpowiedzialności *ex contractu*, jak i ewentualnej odpowiedzialności *ex delicto* (art. 417 k.c.). Z tych względów wniesione w tej sprawie powództwo jest niezasadne, zaś wydany przez sąd okręgowy wyrok odpowiada prawu. Skutkuje to oddaleniem wniesionej apelacji.

Niezależnie od powyższego nie można podzielić stanowiska skarżącej co do nienależytego wykonania przez pozwanego zobowiązania wynikającego z ustawy konsolidacyjnej poprzez zawarcie umowy zamiany z dnia 23 grudnia 2009 r. Sama konstrukcja roszczenia odszkodowawczego w tej sprawie na podstawie art. 471 k.c. stanowi powielenie konstrukcji przyjmowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego w odniesieniu do roszczeń pracowniczych na tle ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r., nr 171, poz. 1397 ze zm.). Przenosząc tę konstrukcję na grunt rozpoznawanej sprawy można uznać twierdzenia skarżącego, że art. 5 ustawy konsolidacyjnej nakładał na Skarb Państwa obowiązek zawarcia z podmiotami uprawnionymi umowy zamiany akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidacyjnej. Zarazem jednak ustawa z dnia 7 września 2007 r. przewidywała w tym zakresie dwa ograniczenia.

Po pierwsze, zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy suma akcji spółki konsolidującej udostępnionych uprawnionym pracownikom spółek konsolidowanych i ich spadkobiercom oraz uprawnionym akcjonariuszom, na zasadach określonych w ustawie, nie mogła przekroczyć 15 % liczby akcji objętych przez Skarb Państwa w spółce konsolidującej w zamian za wniesione akcje spółki konsolidowanej. Norma ta została dookreślona w rozporządzeniu Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie sposobu określenia liczby akcji spółki konsolidującej podlegających zamianie i trybu dokonywania zamiany akcji lub prawa do akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej (Dz. U. nr 41, poz. 250 ze zm.). Zgodnie z § 2 ust. 3 rozporządzenia, w przypadku gdy suma udostępnianych akcji spółki konsolidującej mogłaby przekroczyć wysokość określoną w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 2007

r., nastąpi proporcjonalna redukcja liczby akcji spółki konsolidującej udostępnianych w zamian za akcje spółek konsolidowanych. Akcje spółki konsolidującej zostaną przydzielone zgodnie z zasadą proporcjonalnej redukcji.

Po drugie, zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy konsolidacyjnej, warunkiem dokonania zamiany było złożenie przez pracowników spółek konsolidowanych oraz uprawnionych akcjonariuszy pisemnego oświadczenie o zamiarze dokonania zamiany wszystkich posiadanych akcji. Przedmiotem umowy zamiany zawieranej w trybie art. 5 ustawy konsolidacyjnej była więc zamiana wszystkich akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej z zastrzeżeniem ograniczeń ilościowych wynikających z art. 3 ust. 3 ustawy. Wskazany wzorzec ustawowy został w pełni zrealizowany przez strony umowy zamiany zawartej przez skarżącą ze Skarbem Państwa w dniu 23 grudnia 2009 r. Niezasadne są więc zarzuty skarżącej, że zawarta przez nią umowa zamiany nie realizowała tego wzorca. Argumentacja skarżącej jest zresztą w tym zakresie niekonsekwentna. Gdyby bowiem podzielić te argumentację należałoby uznać, że umowa zamiany z dnia 23 grudnia 2009 r. jako sprzeczna z ustawą konsolidacyjną jest z mocy prawa nieważna (art. 58 § 1 k.c.). Zważywszy, że nieważność bezwzględna następuje ze skutkiem *ex tunc*, oznacza to konieczność zwrócenia przez strony wzajemnych świadczeń. Tymczasem konstruując roszczenie odszkodowawcze w tej sprawie w oparciu o sprzeczność zawartej umowy zamiany z ustawą konsolidacyjną, powódka zmierza do utrzymania skutków prawnych zawartej umowy zamiany, to jest zachowania nabytych akcji spółki konsolidującej, a dodatkowo otrzymania ekwiwalentu pieniężnego (odszkodowania) za pozostałe akcje spółki konsolidowanej, które w jej ocenie przewyższają wartość otrzymanych akcji spółki konsolidującej. Jak zostało to już wskazane powyżej, nie można uznać, że spełnienie przez powódkę świadczenia w wykonaniu zawartej umowy zamiany skutkuje powstaniem w jej majątku szkody prawnie relewantnej.

Nie można podzielić proponowanej przez skarżącą wykładni ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego, a w szczególności art. 5 ust. 1 ustawy. Nie przekonują w tym zakresie liczne argumenty odwołujące się do wykładni systemowej i funkcjonalnej, a także argumenty czerpane bezpośrednio z zasad konstytucyjnych. Można zgodzić się ze skarżącym co do pewnej niezręczności stanowiska sądu pierwszej instancji, który w swoich wywodach wyraźnie odwołuje się do zasady *clara non sunt interpretanda*. Jednakże dokonując wykładni przepisów ustawy z dnia 7 września 2007 r. należy mieć również na uwadze, że wykładnia przepisu nie może abstrahować w ogóle od jego brzmienia i przez interpretację celowościową oraz systemową prowadzić do rozumienia przepisu sprzecznie z tym brzmieniem. Wbrew wywiadowi skarżącego zgodzić bowiem należy się z sądem pierwszej instancji, że ustawa konsolidacyjna i wydane na jej podstawie rozporządzenie z dnia 19 lutego 2008 r. nakładały na Ministra Skarbu Państwa obowiązek jednostronnej redukcji akcji spółki konsolidacyjnej w przypadku przekroczenia limitu ilościowego akcji nabywanych w drodze zamiany przez podmioty uprawnione do prawa zamiany, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej. Brak natomiast przepisów, które nakazywałyby Ministrowi Skarbu w takim wypadku również redukcję liczby akcji spółki konsolidowanej. Co więcej, nakaz taki, gdyby faktycznie istniał, pozostawałby w sprzeczności z mechanizmem zamiany przewidzianym w ustawie. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy konsolidacyjnej, warunkiem realizacji prawa do zamiany jest zaoferowanie przez podmiot uprawniony wszystkich posiadanych akcji spółki konsolidowanej. Jak wynika z materiałów sejmowych dołączonych do akt sprawy przez stronę powodową (Biuletyn z posiedzenia Komisji Skarbu Państwa nr 62), w toku prac parlamentarnych nad obecnym brzmieniem art. 5 ust. 1 ustawy konsolidacyjnej, wprowadzenie wymogu zaoferowania do zamiany wszystkich posiadanych przez uprawnionego akcji spółki konsolidowanej uzasadniano potrzebą uporządkowania stosunków własnościowych w zakresie akcji spółek sektora elektroenergetycznego, uporządkowania praw do akcji w spółkach parterowych, tak aby nie następowało dzielenie akcji. W efekcie ustawodawca wprowadzając obowiązek przedstawienia do zamiany na akcje spółki konsolidującej wszystkich akcji spółki konsolidowanej zmierzał do zapobieżenia sytuacji, w której w posiadaniu jednego podmiotu znajdowałyby się zarówno akcje spółki konsolidowanej, jak i konsolidującej. W tym celu wprowadzono zamianę opartą na mechanizmie: „wszystko albo nic”, przy czym wybór skorzystania, bądź nieskorzystania z tego mechanizmu, pozostawiony został właścicielowi akcji spółki konsolidowanej. Mechanizm podwójnej redukcji wskazywany przez skarżącego pozostaje w oczywistej sprzeczności z powyższym celem. Mechanizmu podwójnej redukcji nie można również wyprowadzić poprzez odwołanie się do przytaczanych przez skarżącego elementów wykładni systemowej i funkcjonalnej ustawy konsolidacyjnej. W szczególności nie uzasadnia go przywoływana przez skarżącego zasada

ekwiwalentności świadczeń. Zasada ta w przypadku zamiany dokonywanej na gruncie ustawy konsolidacyjnej znajduje ograniczenie w regule wynikającej z art. 3 ust. 3 ustawy. Pełna ekwiwalentność podlegających zamianie akcji ma miejsce wówczas, gdy nie zostanie osiągnięty pułap 15 % wskazany w art. 3 ust. 3 ustawy. W takim wypadku wszystkie akcje spółki konsolidowanej podlegają zamianie na odpowiednią liczbę akcji spółki konsolidującej. Natomiast w wypadku przekroczenia wskazanego pułapu następuje, z uwagi na istniejące ustawowe ograniczenie, proporcjonalna redukcja liczby akcji spółki konsolidującej udostępnianych w zamian za akcje spółki konsolidowanej. Wbrew wywodom skarżącego za odmienną wykładnią przepisów ustawy konsolidacyjnej nie przemawiają również przywołane w apelacji zasady konstytucyjne, to jest zasada równości wobec prawa oraz zasada ochrony własności. Konstytucyjna zasada równości wobec prawa polega na tym, że wszystkie podmioty prawa, charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowane równo. Ustawa konsolidacyjna przewiduje proporcjonalną redukcję liczby przyznawanych akcji spółki konsolidacyjnej, w przypadku przekroczenia ustawowego progu ilościowego. W efekcie przewidziana przez ustawę redukcja w tym samym stopniu odnosi się do wszystkich uprawnionych do zamiany akcji danej spółki konsolidowanej. Nie narusza natomiast zasady równości okoliczność, że w przypadku akcjonariuszy innej spółki konsolidowanej, z uwagi na nieosiągnięcie ustawowego limitu 15 %, redukcja liczby akcji spółki konsolidującej nie następuje lub następuje w innym rozmiarze. Inne są bowiem w takim wypadku okoliczności faktyczne i cechy relewantne każdej grupy podmiotów uprawnionych. Nie można również podzielić zarzutów skarżącego co do sprzeczności dokonanej przez sąd okręgowy wykładni przepisów ustawy konsolidacyjnej z konstytucyjną zasadą ochrony własności. Podkreślić należy bowiem, że umowa zamiany miała charakter dobrowolny, zaś jej zawarcie stanowiło autonomiczną decyzję powódki. Trafnie w tym kontekście strona pozwana wskazuje, że dopóki rozporządzenie prawem własności, choćby z niekorzystnym skutkiem ekonomicznym, dokonywane jest na zasadzie dobrowolności i z poszanowaniem zasady autonomii podmiotów, nie jest uprawniony zarzut naruszenie ochrony własności, czy też przywoływany przez skarżącego zarzut bezpodstawnego wywłaszczenia.

Mając powyższe na uwadze uznać należy za niezasadne zawarte w apelacji zarzuty naruszenia prawa materialnego w postaci wskazanych w apelacji przepisów ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego oraz wydanego nie jej podstawie rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie sposobu określenia liczby akcji spółki konsolidującej podlegających zamianie i trybu dokonywania zamiany akcji lub prawa do akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej. Ostateczne odczytanie tych przepisów przez sąd okręgowy uznać należy za prawidłowe. Podobnie na uwzględnienie nie zasługuje zarzut naruszenia art. 353¹ k.c., jak i art. 471 k.c. Zawarta przez strony umowa zamiany z dnia 23 grudnia 2009 r. nie przekraczała granic swobody umów określonych w art. 353¹ k.c., w szczególności zaś – wbrew zarzutom skarżącego – umowa ta nie została ukształtowana przez Ministra Skarbu Państwa w sposób dowolny, z pominięciem dyrektyw wynikających z ustawy konsolidacyjnej. Z przyczyn wskazanych powyżej bezzasadny jest również zarzut naruszenia art. 471 k.c. poprzez jego niezastosowanie. Brak zasadniczych przesłanek odpowiedzialności kontraktowej pozwanego, to jest brak prawnie doniosłej szkody w majątku powódki oraz brak nienależytego wykonania zobowiązania przez stronę pozwaną, czynił niezasadnym zastosowanie w tej sprawie mechanizmu odszkodowawczego przewidzianego w art. 471 k.c.

Niezasadne są również podniesione przez skarżącego zarzuty naruszenia prawa procesowego, to jest – poza omówionym powyżej zarzutem naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. – zarzuty dotyczące naruszenia przez sąd pierwszej instancji art. 227 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. i art. 278 § 1 k.p.c. Niezależnie od wadliwego powołania podstaw prawnych tych zarzutów, co słusznie podnosi pozwany w odpowiedzi na apelację, wskazać należy, że w okolicznościach rozpoznawanej sprawy przeprowadzenie dowodów z przesłuchania powódki oraz dowodu z opinii biegłego było zbędne dla jej rozstrzygnięcia. Tym samym uznać należało, że dowody te zostały zgłoszone jedynie dla zwłoki, co uzasadniało ich oddalenie na podstawie art. 217 § 3 k.p.c. Z tych również względów te same wnioski dowodowe, ponowione przez skarżącego w apelacji, zostały oddalone przez sąd apelacyjny. Co do dowodu z opinii biegłego na okoliczność wysokości szkody poniesionej przez powódkę na skutek nienależytego wykonania zobowiązania przez pozwanego, to w świetle dokonanych w tej sprawie ustaleń, a zwłaszcza ocen prawnych, przeprowadzenie tego dowodu jest oczywiście nieprzydatne dla rozstrzygnięcia sprawy. Brak bowiem w majątku powódki szkody, która podlegałaby w tej sprawie naprawieniu. Zbędne jest tym samym ustalenie wysokości potencjalnej szkody. Podobnie

ocenić należy wniosek o przesłuchanie powódki na wskazane w apelacji okoliczności, to jest okoliczność braku zgody powódki na warunki umowy zamiany zaproponowane przez pozwanego oraz przyczyny, dla których, pomimo braku zgody, powódka zdecydowała się jednak zawrzeć umowę zamiany akcji na warunkach narzuconych przez pozwanego. Wskazane okoliczności zostały szeroko przytoczone przez skarżącego zarówno w uzasadnieniu pozwu, jak i apelacji i nie były kwestionowane przez drugą stronę. Jednakże motywacje, intencje i kalkulacje ekonomiczne towarzyszące powódce przy zawarciu umowy zamiany akcji nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia tej sprawy. W szczególności bowiem strona powodowa nie kwestionuje ważnego zawarcia umowy zamiany i istniejącego w tym zakresie konsensu pomiędzy stronami. Nie powołuje się przy tym na wady oświadczenia woli, takie jak błąd, przymus, czy wyzysk.

W końcu jako niezasadny uznać należy wyeksponowany w apelacji zarzut nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji. W tym zakresie podnieść należy, że pojęcie nierozpoznania istoty sprawy na gruncie art. 386 § 4 k.p.c. ma już ugruntowane znaczenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przez nierozpoznanie istoty sprawy rozumieć należy takie rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji, w którym sąd nie orzekł merytorycznie o żądaniu strony, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo pominął merytoryczne zarzuty pozwanego. Żadna z tych sytuacji nie zachodzi w rozpoznawanej sprawie i w związku z tym zarzut skarżącego oparty o tak sformułowaną podstawę nie może wyrzucić zamierzonego skutku. Nie można podzielić stanowiska skarżącego, który nierozpoznania istoty sprawy dopatruje się w nie dość, jego zdaniem, pogłębionej, a przede wszystkim sprzecznej z wnioskami skarżącego, wykładni przepisów ustawy konsolidacyjnej, dokonanej przez sąd okręgowy. Ponadto, jak zostało to już wskazane powyżej, wywody sąd okręgowy, aczkolwiek w istocie nazbyt skrótowe, doprowadziły ostatecznie do trafnych konkluzji i prawidłowego rozstrzygnięcia tej sprawy.

Z tych wszystkich względów sąd apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił wniesioną w tej sprawie apelację. O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu (art. 98 § 1 k.p.c.). Na koszty poniesione przez stronę pozwaną, która wygrała tę sprawę, składały się koszty wynagrodzenia pełnomocnika procesowego, ustalone w stawce minimalnej przy uwzględnieniu wartości przedmiotu zaskarżenia oraz zasad wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (§ 6 pkt 6 w zw. z § 13 ust. 1 rozporządzenia).